

Овчаренко Зоя Петрівна

Ст. викладач

КПІ ім. Ігоря Сікорського

095-117-77-13, zaoch@ukr.net

Київ, пр. Перемоги, 20 «Нова пошта» №70

**ДІАГНОСТИКА НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РОЗВИТКУ
ТА ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Анотація. Стаття присвячена проблемі педагогічної діагностики процесу навчання студентів вищих навчальних закладів. Виділено та охарактеризовано основні компоненти педагогічної діагностики, сформульовано та описано провідні завдання контрольних навчальних заходів, що повинні проводитися науково-педагогічними працівниками вищої освіти в рамках педагогічної діагностики. Представлено власне бачення моделі навчальної діяльності науково-педагогічних працівників з педагогічної діагностики.

Ключові слова: діагностика навчання, навчальний процес, навчальна діяльність, компоненти педагогічного діагностування, модель діяльності науково-педагогічних працівників.

Нині освіта характеризується потребою в своєчасній інформації про результати освітнього процесу, який відображає реальну ситуацію. Причому, соціальна база споживачів такої інформації про освітні результати досить масштабна і включає в себе студентів, їх батьків, педагогів тощо.

Однак, традиційно організована контрольна-оцінна діяльність на різних шаблях освіти не може влаштовувати учасників і всіх причетних до освіти людей. Не випадково є прагнення розглядати результати навчання разом з

навчальним процесом. У зв'язку з необхідністю пошуків шляхів і засобів досягнення вищевказаних цілей, а також потребами вчасно виявляти тенденції, динаміку формування особистості того, хто навчається і правильно прогнозувати подальші події, сучасні дослідники звернулися до можливостей педагогічної діагностики.

Таким чином, на сучасному етапі реформування вищої освіти педагогічну діагностику необхідно розглядати, з одного боку, як обов'язкову складову успішного освітнього процесу, за допомогою якої визначається досягнення поставлених цілей і завдань, а з іншого – як одну з **найактуальніших** наукових проблем з огляду на радикальні та незворотні зміни, що відбуваються й будуть відбуватися у вищій школі України і в організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах зокрема. Саме діагностичні дані про рівні вихованості та освіченості студентів на кожному етапі їх розвитку послугують інформацією для аналізу минулого досвіду і конструювання подальшого педагогічного процесу.

У зв'язку з цим, нагальним є звернення до виявлення можливостей діагностики навчання в розвитку навчальної діяльності студентів. Адже рівень якості підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою багато в чому залежить від запровадження у вищому навчальному закладі системи педагогічного діагностування. У цьому плані важливе значення мають два важливих чинники: сутність і зміст компонентів педагогічного діагностування та сутність і зміст діяльності науково-педагогічних працівників з діагностики успішності навчання студентів [2, с.50]. Тому, **метою** статті є пошук ефективної моделі навчальної діяльності науково-педагогічних працівників з педагогічної діагностики як б могла урахувати потреби всіх без винятку учасників навчального процесу.

Аналіз наявних досліджень з проблеми дає підставу говорити про відсутність єдності в розумінні сутності основних елементів діагностики навчання. Це не лише ускладнює аналіз, оцінювання процесу навчання і його коригування, але й тягне за собою необ'єктивність в оцінці, що, в свою чергу,

не сприяє розвитку навчальної діяльності і, як правило, не спонукає їх до творчості.

Такий стан справ суперечить ідеям компетентнісного підходу, який орієнтує вищу школу на підготовку фахівців, що відрізняються самостійністю, ініціативністю і інноваційністю.

Це дає підстави вважати актуальною проблему розробки такої моделі діагностики навчання, яка дозволяла б не лише оперативно дізнаватися про хід та якість навчання, але і створювала б умови для розвитку навчальної діяльності студентів, що відповідають всім сучасним вимогам щодо їх підготовки.

В побудові даної моделі ми виходили із загальних вимог до моделювання в педагогіці (дослідження Ю. К. Бабанського, В. С. Безрукової, Б. С. Бершунського, А. Н. Дахіна, Д. Г. Левитес, В. І. Міхеєва, А. А. Кохічко, Г. В. Суходольського та ін.). При цьому, варто зазначити, що модель – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій знакових форм або формул. Будучи подібною до досліджуваного об'єкта (або явища) модель відображає і відтворює в спрощеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відносини між елементами цього об'єкту.

Діагностика, як показує проведене дослідження, являє собою комплексну систему, яка є підсистемою педагогічного процесу в цілому [1; 3]. На основі теоретичного дослідження проблем і фактичного стану діагностики в нашому навчальному закладі, нами була побудована загальна модель діагностики навчання. Вона включає чотири блоки: змістовний або організаційно-підготовчий, процесуальний або виконавчий, діагностичний або результативний і рефлексивний.

Змістовний (організаційно-підготовчий) блок включає відбір і структурування змісту матеріалу, який піддається діагностиці, виходячи з професійним спрямуванням практичних занять з іноземної мови, визначення переліку груп професійно-спрямованих завдань різних рівнів.

Процесуальний (виконавчий) блок орієнтований на здійснення діагностичної діяльності викладача, на реалізацію принципів, організаційно-педагогічних умов, використання різноманітних форм і видів діагностики в їх сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів, які забезпечать реалізацію наміченої цілі.

Діагностичний блок включає проведення процедури відслідковування і порівняння досягнутих студентами результатів навчання із запланованими результатами через організацію системи контролю, підбору і обробки інформації, що становить сукупність критеріїв і показників для аналізу, прогнозу і моделювання оптимального процесу.

Рефлексивний блок включає контроль, оцінку, аналіз, рефлексію і корекцію. На першому етапі експерименту були визначені основні критерії розвитку навчальної діяльності студентів від імітаційно-репродуктивного до частково-репродуктивного і вище до потенційно-творчого рівня. Загальним критерієм ефективності організаційно-педагогічних умов стало досягнення студентами діяльності переважно частково-репродуктивного і потенційно-творчого рівня.

При визначенні критеріїв у своєму дослідженні ми виходили з того, що розвиток деякого об'єкта можна діагностувати показниками, які характеризують об'єкт як єдине. Виходячи з ознак будь-якого рівня навчальної діяльності, сформульованими раніше В. І. Андрєєвим, І. А. Зимньою, В. А. Черкасовим та ін., нами пропонуються наступні параметри, що дають уявлення про розвиток навчальної діяльності: мотиви, дії здійснення і контролю (які припускають перевірку оцінки і корекції результатів навчальної діяльності), засоби і результат.

Як показники, за якими можна судити про рівень результативності навчальної діяльності, визначені такі:

- коефіцієнт відтворення базового рівня оволодіння дидактичними одиницями кожним студентом;
- коефіцієнт повноти оволодіння алгоритмом вирішення завдань;

- коефіцієнт повноти оволодіння способами вирішення комунікативних і граматичних завдань імітаційно-репродуктивного, частково препродуктивного рівня і потенційно-творчого рівня діяльності;
- коефіцієнт активності студента на заняттях, а потім, середній коефіцієнт активності в групі. А також, в якості додаткового коефіцієнта – складовий коефіцієнт активності.

Викладач, який здійснює діагностику, повинен чітко представляти, що їй піддається, за якими критеріями можна співвіднести ті або інші досягнення студентів з тим чи іншим рівнем розвитку навчальної діяльності (імітаційно-репродуктивним, частково - репродуктивним, потенційно-творчим).

Наше дослідження засвідчило, що під час навчання іноземній мові діагностичні процедури можуть бути інтегровані до навчального матеріалу. Перш за все, це стосується тестового контролю та комунікативного підходу до навчання. У сучасній методиці формуються нові підходи до проблеми розробки тестів, що повинні відповідати вимогам до впровадження кредитно-модульної системи організації навчання. Це зумовлено досягненнями в галузі комунікативної лінгвістики, яка описує комунікативну функцію мовних явищ. Оволодіння мовою відбувається ефективніше в контексті, що дає змогу визначити функціональне призначення мовних засобів спілкування. Володіння мовою розглядається як інтегральний спосіб спілкування. Виникає поняття комунікативної компетенції як багатокомпонентного утворення. Вищевказані нові ідеї лінгвістики, методики та психології навчання почали враховуватись у тестуванні шляхом реалізації нових концептуальних підходів, які полягають у тому, щоб наблизити тест і процедуру тестування до умов іншомовної діяльності у ситуаціях реального спілкування. Спеціалісти виділяють декілька підходів до тестування: інтегративний, комунікативний, прагматичний, синтетичний, а також комбінований підхід [4].

Відповідно до ідей комунікативного підходу в навчанні іноземної мови необхідно формувати вміння спілкуватися даною мовою. Іншими словами, у студентів формується комунікативна компетенція. Вона передбачає вміння

користуватися всіма видами мовної діяльності: читанням, аудіюванням, мовленням (діалогом, монологом), листом. Комунікативна компетенція будь-якого рівня включає мовну компетенцію, соціокультурні знання, вміння і навички. Важливо розвинути вміння висловлювати свої думки і розуміти думки інших людей за допомогою мовних засобів, що включає вміння і навички використання лексики, граматики і вимови у мовної практиці. Однак, для взаєморозуміння необхідно також володіти знаннями соціокультурного контексту, вмінням і навичками мовної і немовної поведінки, які характерні для носіїв мови, що вивчається.

Висновки. Таким чином, об'єктом діагностичної діяльності викладача вищого навчального закладу при вивченні іноземної мови стає рівень розвитку комунікативної компетенції.

Специфіка предмету «Іноземна мова» має на увазі постійне мовне спілкування іноземною мовою всіх учасників навчального процесу – викладача і студентів. Це дозволяє проводити діагностику практично на кожному занятті, не виділяючи додаткові ресурси і час, потрібно лише вміла організація цього процесу.

З іншого боку, можна зіткнутися з «тотальною» перевіркою, що створює додаткові труднощі психологічного та емоційного стану у студентів і уповільнює процес розвитку навчальної діяльності. Нині серед науковців-практиків, які займаються педагогічною діяльністю, гостро стоїть питання про те, що може піддаватися діагностиці, як знайти золоту середину між «тотальною» перевіркою і потуранням.

Ми пропонуємо дотримуватися системності діагностики з позиції диференціації та індивідуалізації, яка передбачає розподіл навчального матеріалу за рівнями: імітаційно-репродуктивного, частково-продуктивного і потенційно-творчого характеру.

З урахуванням сучасного розуміння сутності діагностики навчального процесу, необхідно орієнтуватися на такі організаційно-педагогічні умови

здійснення діагностики навчання як спорідненості навчальної діяльності студентів ВНЗу:

- системність процедур, які мають на увазі розвивати сукупність предмету, засобів і методів діагностичної діяльності, а також реалізацію основних видів діагностики в їх сукупності;

- надання студентам можливості вибору методів, засобів і часу контролю у відповідності до навчальних планів і навчальної програми;

- реалізація студентами права обговорювати і оцінювати свою роботу у різноманітних організаційних формах (коментар, рецензія, дискусія, доповнення, обговорення в групі, діалог з викладачем тощо);

- включення в роботу елементів інформаційно-комунікативних технологій, які не тільки дозволяють реалізувати зворотний зв'язок з викладачем і педагогічну підтримку студентів, але й створюють нове освітнє середовище «незалежного навчання»;

- розробка системи критеріїв навчальної діяльності студентів, що дозволяє фіксувати її розвиток від імітаційно-репродуктивного рівня до потенційно-творчого.

Список використаних джерел:

1. Борытко Н. М. Диагностическая деятельность педагога / Н. М. Борытко. – М.: Академия, 2006 г. – С. 10-15.
2. Комишан А. І. Педагогічна діагностика досягнень студентів з навчальних дисциплін [Електронний ресурс] / А. І. Комишан. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
3. Компетентностный подход в педагогическом образовании: коллективная монография / под. ред. В. А. Козырева, Н. Ф. Родионовой, А. П. Тряпицыной. 2-е изд., испр., доп. СПб. Из-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2009. – С. 18-26.
4. Моїсєєва Ф. А. До питання тестового контролю у навчанні іноземних мов

[Електронний ресурс] / Ф. А. Моїсеєва, Н. В. Білан. – Режим доступу:
<http://www.rusnauka.com/NIO/Philologia/moiseeva.doc.htm>.